

การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด วาดฟอนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรวิเศษเฮา

The Choreographic Creation of Ward Fon Baisri Krab Baramee

Phraphutthawiset Hao

วิราณี แ้วนทอง

Wiranee Wanthong

อาจารย์ สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Lecturer of courses in classical dance and drama Faculty of Humanities and Social Science,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Wiranee.W@ubru.ac.th

Received: June 16, 2021

Revised: July 23, 2021

Accepted: August 8, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของพิธีบายศรีสู่ขวัญงานปิดทองหลวงพ่พุทธรวิเศษ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี นำมาสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด “วาดฟอนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรวิเศษเฮา” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ข้อมูลจากเอกสารเชิงวิชาการและงานวิจัยสร้างสรรค์ด้านนาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหารูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธรวิเศษเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านชีทวน ผู้คนต่างเลื่อมใสศรัทธา ในความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน พิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรวิเศษจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน ชาวบ้านชีทวนและหมู่บ้านใกล้เคียงจะร่วมมือกันจัดงานสมโภชเฉลิมฉลองหลวงพ่พุทธรวิเศษ ในช่วงวันเพ็ญเดือน 5 เป็นประจำทุกปี ซึ่งเรียกว่า “งานปิดทองหลวงพ่พุทธรวิเศษประจำปี” และประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรวิเศษ มีรูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงาน คือ 1) ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง ประยุกต์ร่วมกับดนตรีสมัยใหม่ 2) เครื่องแต่งกายสร้างสรรค์ขึ้นจาก การนำผ้าทอในชุมชนชีทวน มาดัดแปลงเป็นผ้าถุงลายปลาอีตีดประยุกต์ยาวกรอมเท้า สวมเสื้อลูกไม้สีขาว ห่มสไบลายมณีชีทวน สวมเครื่องประดับเงินเกลี้ยงมมยทัดดอกพุดซ้อน 3) กระบวนท่ารำจินตนาการมาจากการสักการบูชาพระพุทธรวิเศษ ด้วยความอ่อนน้อมอย่างสูง ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธรเจ้าในศาสนาพุทธ และ 4) พานบายศรีชั้นหามกเบ้งเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อใช้ในพิธีสักการบูชาพระพุทธรวิเศษ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และประชาชน

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด วาดฟอนบายศรี พระพุทธรวิเศษ

Abstract

This research aimed to study the history of the wrist-binding ceremony in the event of gilding the Buddha image called Luang Pho Phutthawiset at Ban Chee Thuan, Chi Thuan Sub-district, Khueang Nai District, Ubon Ratchathani to create a dance performance “Ward Fon Baisri Krab Baramee Phraphutthawiset Hao.” Qualitative and creative researches were used in this study. Research tools consisted of the study of academic papers and related creative research in dance performance, observation and interview with experts and those involved in the research. Data were analyzed to find patterns in the creation of the performance.

The results showed that Phraphutthawiset is the respectable Buddha image of Chi Thuan villagers. The wrist-binding ceremony is held in April. The villagers of Chi Thuan and nearby villages will organize an event to celebrate Luang Pho Phraphutthawiset during the full moon day of the 5th lunar month every year, which is called the “The Annual Gilding Ceremony of Luang Pho Phutthawiset,” and celebrate the wrist-binding ceremony. Patterns of creative performance are as follows. 1) The music used for the performance was a folk Ponglang band applied with modern music. 2) The costumes were created from wearing woven cloths in Chi Thuan, a white lace blouse, a breast cloth with Mani Chi Thuan pattern, silver jewelry and a bun decorated with a gardenia. 3) The dance moves came from the imagination of worshiping Phraphutthawiset, a representative of the Buddha. 4) Phan Bai Sri Khan Mak Beng is the props for the performance e used in the ceremony to worship Phraphutthawiset for the prosperity of the country and people.

Keywords: Choreographic creation, Ward Fon Baisri, Phraphutthawiset

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีตราประจำจังหวัดเป็นรูปดอกบัวตูมและบัวบานชูช่อก้านใบเหนือหนองน้ำ เป็นสัญลักษณ์ระลึกถึงชาวเมืองหนองบัวลุ่มภูในเขตจังหวัดอุดรธานี ภายใต้การนำของพระวอ และบุตรหลานเจ้าพระตา ที่อพยพหนีภัยสงครามจากเวียงจันทน์ลงมาตั้งรกรากในเขตจังหวัดอุบลราชธานีเมื่อประมาณ พ.ศ. 2316 ต่อมาชุมชนได้รับยกฐานะขึ้นเป็น “เมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัย” เมื่อวันจันทร์เดือน 8 แรม 13 ค่ำ ปีชวด พ.ศ. 2325 ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์ปฐมบรมราชจักรีวงศ์

บ้านชีทวนเดิมเป็นถิ่นของพวกขอมซึ่งเป็นนครแห่งหนึ่งชื่อ “นครลำตวน” ย้ายมาจาก “นครหลวงพระบาง” ซึ่งเขียนเป็นภาษาลาวเดิมฉบับของพระอุปัชฌาย์แปลเป็นภาษาขอมเมืองลานช้างว่า วัดสวนตาลหรือวัดทุ่งศรีวิไลเป็นอุทยานของพระเกษตราธิราช ผู้ครองนครลำตวนโดยสวนนี้ทางทิศเหนือจรดโนนพริก (บ้านมะพริก) ทิศตะวันออกจรดคำตุน (บ้านหัวตุน) ทิศตะวันตกจรดหนองฮีราด ทิศใต้จรดกำแพงหลวง

(กำแพงรอบเมือง) ต่อมานครลำดวนร้างไป พระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าเมืองอุบลฯ จึงให้ท้าวโงนคำ พร้อมราษฎร 150 ครอบครัว เดินทางขึ้นมาตามลำน้ำชีเพื่อสร้างเมืองใหม่มาถึงโนนลำดวนช้าง (นครลำดวน) เห็นเมืองปรีทักพังมีหัวหน้าขอมนั่งเฝ้าอยู่ ท้าวโงนคำจึงเข้าไปสอบถามว่าเป็นเมืองเก่าขอมจึงเชิญท้าวโงนคำสร้างเมือง ณ แห่งนี้ ปี พ.ศ. 2324 ได้ลงหลักปักเสาเป็นปฐมฤกษ์และตั้งชื่อเมืองว่า "ชีชวน" และเปลี่ยนเป็น ชีทวน ในปัจจุบัน

วัดทุ่งศรีวิไล ตั้งอยู่ที่บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ก่อสร้างเมื่อใดไม่ปรากฏ เนื่องจากเป็นวัดเก่าแก่ บริเวณของวัดนี้ มีโบสถะหลายชั้นล้อมรอบอุโบสถและวิหารหลังเก่าเป็นชั้น ๆ ถึงกำแพงรอบวัดทุกสารทิศ ตลอดทั้งมีสระน้ำใหญ่ พร้อมด้วยซากของหอไตรรวมธรรมาสน์ ซึ่งก่อด้วยอิฐสมัยก่อน สันนิษฐานว่า ที่ตั้งของวัดจะเป็นโนนนกเขียน (นากเขียน) ตามประวัติอันยาวนาน และตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาของชาวชีทวนที่ว่า "ทุ่งสามขา นากเขียน เงินสามเกวียน อยู่ได้ร่มลับ" วัดนี้มีโบราณวัตถุที่สำคัญคือ พระมหาธาตุอัญญาท่านด้าน ซึ่งเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของอัญญาท่านด้าน อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีวิไล ซึ่งเป็นพระภิกษุที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย และแตกฉานในมูลกัจจายน์ และยังมีหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ เป็นพระพุทธรูปหินศิลาแลง ปางนาคปรก ขนาดหน้าตักกว้าง 55 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร ยุคทวาราวดี มีอายุพันกว่าปีล่วงมาแล้ว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดทุ่งศรีวิไล บ้านชีทวน นับเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านชีทวนและตำบลใกล้เคียง ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ปาฏิหาริย์มาก ประชาชนชาวบ้านชีทวนและตำบลใกล้เคียงตลอดทั้งจังหวัดใกล้เคียงและไกล รวมสาธุชนจากทั่วสารทิศ ต่างก็เลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ ได้พากันนำดอกไม้ธูปเทียนมาสักการบูชามิได้ขาด เพื่อขอพรให้หลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษปกป้องคุ้มครองรักษา ให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาชีวิตมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ประชาชนต่างถิ่นได้หลังไหลมาสักการะบูชาอยู่มิได้ขาด ผู้ที่มาสักการะก็จะนำดอกไม้ธูปเทียนแผ่นทองเปลวไปสักการบูชา ในบางครั้งคนที่แต่งงานมีครอบครัวมานานแล้วแต่ไม่มีบุตรธิดา สามภรรยา ก็จะพากันมานมัสการหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ เพื่อบนบานศาลกล่าวให้มีบุตรธิดาไว้สืบสกุล ก็ปรากฏว่าเป็นผลสำเร็จมากมาย ดังจะได้เห็นจากเจ้าเมืองอุบลฯ ในอดีต คือกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าพระองค์สำเร็จราชการในมณฑลอีสานประทับที่เมืองอุบลฯ ได้ทรงขอหม่อมเจียงคำมาเป็นชายา แต่ก็ไม่มีพระโอรสหรือพระธิดา คราวหนึ่งเมื่อกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เสด็จออกไปเยี่ยมไพร่ฟ้าประชาชนตามหัวเมืองต่าง ๆ และได้ผ่านบ้านชีทวน และได้ทราบข่าวว่าที่บ้านชีทวนมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ สามารถที่จะบนหรือขอสิ่งที่ปรารถนานั้นได้ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์พร้อมกับหม่อมเจียงคำ ก็ทรงนำดอกไม้ธูปเทียนทองไปสักการบูชาขอพระโอรสและธิดาจากหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ ต่อมาไม่นานหม่อมเจียงคำก็ทรงพระครรภ์ และได้ประสูติพระโอรสและพระธิดา 2 พระองค์ ตามความปรารถนา คือหม่อมเจ้าอุบลีสานและหม่อมเจ้ากมลีสาน

เพราะเหตุนี้เองเชื่อว่าความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษจึงเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เจ้านายและเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ด้วยเหตุนี้ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษจึงเลื่องลือขจรขจายไปอย่างกว้างขวาง จนถึงต่างบ้านต่างเมือง และในช่วงวันเพ็ญเดือน 5 ของทุกปี ประชาชนชาวบ้านชีทวนและบ้านใกล้เคียงจะร่วมมือกันจัดงานสมโภชเฉลิมฉลองหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ และมีพิธีบายศรีสู่ขวัญหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน (วันขึ้น 14 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 5) เป็นประจำทุกปี โดยแต่ละหมู่บ้านจะจัดทำบายศรีขนาดใหญ่เข้าร่วมพิธีนี้ โดยมีพระครูสุนทรสุตตกิจ เจ้าคณะอำเภอเขื่องใน เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีวิไลเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งงานบายศรีสมโภชนี้เรียกว่า “งานปิดทองหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษประจำปี” ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาเพื่อเป็นพุทธานุชาแด่พระพุทธรูปพิเศษ ผู้วิจิตรมีแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านชีทวน

จากความสำคัญของประเพณี “งานปิดทองหลวงพ่พุทธรูปพิเศษประจำปี” ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว โดยเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดงานมหรสพสมโภชงานปิดทองและการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ ณ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาที่มา วิถีชีวิตความเป็นมาของชาวบ้านชีทวน พัฒนาการการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ รวมถึง ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานอันนำไปสู่การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” เพื่อเป็นพุทธานุชาแด่พระพุทธรูปพิเศษและความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มาร่วมงาน อีกทั้งเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปพิเศษ ถือเป็น การสร้างคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงให้คงคู่ชาวตำบลชีทวน อันทำให้เกิดการตระหนักถึงอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านชีทวน ที่ร้อยเรียงไว้ในการแสดง รวมไปถึงยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของพิธีบายศรีสู่ขวัญงานปิดทองหลวงพ่พุทธรูปพิเศษ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา”

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1) ประชาชนชุมชน ชาวบ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ การทำพานบายศรีเพื่อเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง และช่างทอผ้าเพื่อหาอัตลักษณ์ผ้าทอชุมชนอันนำมาออกแบบเครื่องแต่งกาย
 - 2) ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิลปิน ที่ให้แนวคิดในการสร้างสรรค์งาน ด้านการออกแบบการแสดง เพลงดนตรีประกอบการแสดง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 ศึกษาเอกสารทางวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดอุบลราชธานี บ้านชีทวน พระพุทธรูปพิเศษ พิธีบายศรีสู่ขวัญ และนาฏยประดิษฐ์
 - 2.2 การออกภาคสนาม เก็บข้อมูลโดยการค้นหภาพถ่าย สังเกตการณ์จากเทปบันทึกภาพ และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ

ผลการวิจัย

พิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งเป็นช่วงเดือนเมษายน ในวันงานจะมีการวางแผนจัดเตรียมงานก่อนถึงวันงานประมาณ 1 เดือน โดยผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชุมชน ประชาชน ร่วมกันวางแผนเพื่อดำเนินงานตั้งแต่การกำหนดวันงาน จากนั้นจึงแจ้งข่าวสารให้หมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลชีทวนจัดเตรียมพานบายศรีเพื่อเข้าร่วมพิธี แต่ละหมู่บ้านจะทำบายศรีขนาดใหญ่ แท้เป็นขบวนเข้ามายังภายในวัด และนำพานบายศรีนั้นไปวางในพระอุโบสถ หน้าพระพุทธรูปพิเศษ จากนั้น พระครูสุนทรสุตตกิจ (มณี) รองเจ้าคณะอำเภอเมืองใน เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีวิไล จะเป็นผู้

ประกอบพิธีบายศรีนี้ใช้เวลาประมาณ 30 นาที โดยพระครูจะนำสวดอาราธนาศีล จากนั้นจะอ่านบทบายศรี หรือ “บทสูตรขวัญ” จากสมุดข่อยโบราณ

เมื่อประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษเสร็จสิ้น ชาวบ้านจะจัดเตรียมพื้นที่ด้านหน้าพระอุโบสถหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ นมัสการคณะสงฆ์และพระเถระชั้นผู้ใหญ่ในตำบลชีทวนนั่งด้านหน้าพระอุโบสถ จากนั้นชาวบ้านก็จะสร้างน้ำพระสงฆ์ตามธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติมา ซึ่งในอดีตเมื่อประมาณ พ.ศ. 2532 จนถึงประมาณ ปี พ.ศ. 2540 จะมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ มีประชาชนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก มีคณะผ้าป่าสามัคคีเดินทางจากกรุงเทพมหานครมาร่วมบุญในครั้งนี้ ซึ่งในงานตอนเย็นจะมีหรรสพสมโภช และภายในงานยังมีกิจกรรมอีกมากมาย เช่น การตักบาตรเหรียญ 108 การเสี่ยงเซียมซี การจัดแสดงหมอลำ การแข่งขันชกมวย การฉายหนังกลางแปลง หากแต่ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2540–พ.ศ. 2561) งานมหรสพสมโภชได้ลดเลือนและหายไป เนื่องจากทางวัดขาดแคลนงบประมาณในการจัดงาน ปัญหาทางเศรษฐกิจก็ส่งผลให้ประชาชน ตลอดจนชาวบ้านจะต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมนี้เลือนลางลงไปมาก คงไว้แต่พิธีบายศรีสู่ขวัญอย่างเรียบง่าย ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 ทางชุมชนชาวบ้านชีทวนต้องการให้พิธีนี้ดำรงอยู่จึงได้วางแผนจัดเตรียมงาน โดยปีนี้จะมีการจัดตั้งขบวนแห่พานบายศรีจากตำบลชีทวน เคลื่อนขบวนมายังวัดทุ่งศรีวิไล เมื่อถึงวัดก็แห่พานบายศรีรอบพระอุโบสถหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ 3 รอบ แล้วจึงนำถวายจัดตั้งพานบายศรีภายในพระอุโบสถ ซึ่งในปีนี้ได้มีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าประมาณ 1 เดือน และเชิญนายอำเภอเชียงในเพื่อเป็นประธานในงานปีนี้อีกด้วย โดยพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งในปีนี้ตรงกับวันศุกร์ที่ 19 เดือนเมษายน พ.ศ. 2562 มีชื่องานว่า “พิธีบายศรีสงฆ์ ปิตทองสักการะหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ, และบุญมหาชาติประจำปี 2562” จัดขึ้น ณ วัดทุ่งศรีวิไล บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี ดังกำหนดการต่อไปนี้ (พระครูสุนทรสุตตกิจ, 2562)

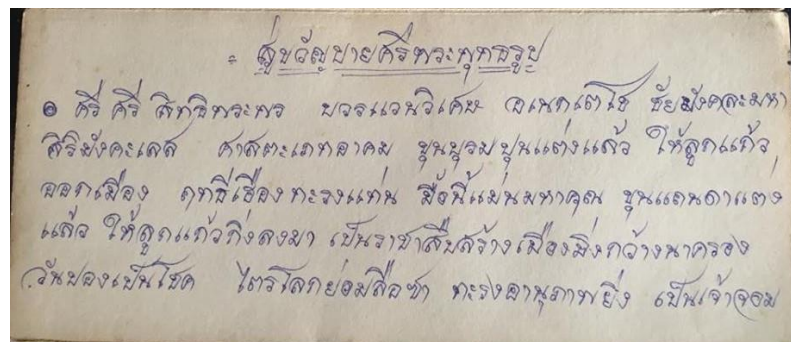
จากการสัมภาษณ์นราพงษ์ จรัสศรี ศาสตราจารย์วิจัยแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชน โดยการสร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ควรคำนึงถึงแนวคิดต่าง ๆ ได้แก่ ประการแรก การคำนึงถึงความคิดสร้างสรรค์ในการแสดง สำหรับการแสดงการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชน ประการที่สอง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ประการที่สาม การใช้ความหลากหลายของรูปแบบการแสดง ประการที่สี่ การใช้ทฤษฎีทางด้านนาฏยศิลป์และทัศนศิลป์ ในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ประการที่ห้า การใช้ทฤษฎีทางการสื่อสารการแสดง ประการที่หก การสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม จากการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ และประการสุดท้าย การใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสาร (นราพงษ์ จรัสศรี, 2562)

แนวคิดการสร้างสรรค์การแสดงชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” มีแนวคิดจากการตระหนักถึงความสำคัญของประเพณี “งานปิตทองหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษประจำปี” ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญดังกล่าว จึงเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดงานมหรสพสมโภชงานปิตทองและการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ ณ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาที่มา วิถีชีวิต ความเป็นมาของชาวบ้านชีทวน พัฒนาการการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ รวมถึงศิลปวัฒนธรรมของ

ชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานอันนำไปสู่การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” โดยสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานชุดนี้เพื่อเป็นพุทธรูปบูชาแด่พระพุทธรูปพิเศษ และความ เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มาร่วมงานและสร้างคุณค่าศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงให้คงคู่ชาวตำบลชีทวนสืบไป จึงได้ออกแบบการแสดง ดังมีองค์ประกอบทางการแสดง คือ บทร้องประกอบการแสดง เพลงประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบอุปกรณ์การแสดง การคัดเลือกนักแสดง โอกาสที่ใช้แสดง การออกแบบรูปแบบการแสดง การออกแบบท่าพ้องและกระบวนท่าพ้อง การออกแบบลีลาท่าพ้อง และการออกแบบแปรแถว โดยมีผลการสร้างสรรค์ ดังนี้

1. บทร้องประกอบการแสดง

ประพันธ์บทร้องโดย นายพิชิต ทองชิน เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2562 ซึ่งผู้แต่งได้ศึกษาบทสวดรวัญจาก สมุดข่อย และทำนองสวดรวัญของพระครูสุนทรสุตภิต เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีวิไล ซึ่งใช้สวดประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษในทุก ๆ ปี แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมกับการแสดง ขับร้องโดยนายพนพรณ์ ทองคุณ นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ขับร้องด้วย ทำนองสู่ขวัญแบบอีสาน โดยบทร้องมีดังต่อไปนี้ (พิชิต ทองชิน, 2562)

ภาพที่ 1 บทบายศรีจากสมุดข่อยวัดทุ่งศรีวิไล

ที่มา: ผู้วิจัย

บทร้อง “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา”

“ศรี ศรี สิทธิพระพร วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูป อเนกเตโช ชัยมงคลเสส ศาสตะเภทอาคม ขุนบรมขุนแต่งแล้ว ให้เป็นแก้วค่าเมือง ว่าสาธุ สาธุ สาธุเด้อ ปวงข้าวยอมยอนพ ขันหมากเบ็งถวายตั้งจุมจีรัง อย่าไรยล้า ยอหัตถ์ถักมกราบท่าน กวายนบรรณาการ พ่อนหวาน ๆ กราบไหว้ สิววยไท้ให้เหลื่อมนำ”

2. เพลงประกอบการแสดง

การออกแบบลายเพลงประกอบการแสดง วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา ประพันธ์ เพลงโดย นายปฏิพล คุณมี นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุบลราชธานี เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงลายเพลง ใช้เครื่องดนตรี พื้นเมืองอีสาน ประกอบด้วย พิณ โหวด แคน โปงลาง ใช้เป็นเครื่องดนตรีดำเนินเพลงเป็นหลัก และ กลองตุ้ม กลองหาง ฉาบ ฉิ่ง เป็นเครื่อง ดนตรีประกอบจังหวะ และผู้ประพันธ์เพลงสอดแทรกเสียงของเครื่องดนตรีสากลเพิ่มเติมเพื่อให้สื่ออารมณ์

ตามจุดมุ่งหมายของการแสดงในแต่ละช่วง และเกิดความหลากหลายทางเสียงของดนตรี โดยผู้วิจัยได้บอกถึงแนวความคิด และจุดมุ่งหมายของการออกแบบการแสดงให้กับผู้ประพันธ์เพลง จากนั้นจึงดำเนินการในขั้นตอนของการออกแบบเพลงประกอบการแสดงต่อไป โดยผู้ประพันธ์เพลงสร้างงานจากพื้นฐานของแนวความคิดหรือรูปแบบการแสดง ดังนี้ (ปฏิพล คุณมี, 2562)

ตารางที่ 1 แนวความคิดในการออกแบบเพลงประกอบการแสดง

การแสดง	รูปแบบดนตรี	รูปแบบการแสดง
ช่วงที่ 1	เกริ่นดนตรี ด้วยดนตรีร่วมสมัย และเสียงแคน นักแสดงถือบายศรีออกมาวาง	ช่วงที่ 1 การแสดงเริ่มด้วยผู้แสดงถือพานบายศรีขึ้นหมากเบ็งออกจากเวทีทั้ง 2 ข้าง โดยผู้แสดงแบ่งฝั่งซ้ายและขวาของเวที โดยใช้ท่าพ่อนหรือที่เรียกว่า “ท่าออก” การแสดงช่วงนี้เป็นการเปิดตัวนักแสดง ด้วยการพ่อนออกมาทั้ง 2 ข้าง
ช่วงที่ 2	นักแสดงวางพานบายศรีรำตีบทประกอบบทร้องที่นายพิชิต ทองชินแต่งบทร้องแบบสั้น ๆ ประมาณ 2 นาที	ช่วงที่ 2 ใช้การวาดพ่อนตีบทประกอบเนื้อร้อง ซึ่งจะสื่อถึง ผู้รำนำพานบายศรีมารำถวายเพื่อเป็นพุทธานุชาแด่พระพุทธรูปพิเศษ
ช่วงที่ 3	นักแสดงถือบายศรีรำถวายพระพุทธรูปพิเศษ ประมาณ 4 นาที ท้ายเพลงโพสท่าจบบนเวที	ช่วงที่ 3 เป็นช่วงพ่อนเพื่อรำถวาย เพื่อเป็นพุทธานุชาแด่พระพุทธรูปพิเศษโดยผู้แสดงถือพานบายศรีขึ้นหมากเบ็งประกอบการรำและมีการแปรแถวเพื่อให้การแสดงมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
ช่วงที่ 4	บรรเลงดนตรีคลื่อนักแสดงวิ่งเข้า ค่อย ๆ เบาเสียงเพลงลง	เมื่อจบท่าโพสบนเวทีนักแสดงจะปรับแถวเป็นแถวหน้ากระดาน จากนั้นจึงวิ่งเข้าหลังเวที

3. การออกแบบเครื่องแต่งกาย

ศึกษาจากการสัมภาษณ์นางนารี ธาณี ช่างทอผ้าชาวตำบลชีทวน ผู้มีประสบการณ์และความชำนาญในการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ สืบทอดการทอผ้าขึ้นตาแหล่และผ้าลายปลาอืด เกี่ยวกับการเลือกผ้าที่ผลิตในชุมชนเพื่อนำมาออกแบบเครื่องแต่งกาย ซึ่งประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นจากการนำผ้าทอลายปลาอืดประยุกต์และลายมณีชีทวน ซึ่งเป็นผ้าทอของชาวบ้านชุมชนชีทวน มาดัดเป็นผ้าถุงลายปลาอืดประยุกต์ยาวกรอมเท้า สวมเสื้อลูกไม้สีขาว ห่มสไบลายมณีชีทวน สวมเครื่องประดับเงินเกล้าผมมวยทัดดอกพุดซ้อน โดยเป็นการแต่งกายที่ใช้ผ้าพื้นเมืองอีสานที่ทอจากชุมชนบ้านชีทวนมาออกแบบเป็นเครื่องแต่งกาย เนื่องจากผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการบูรณาการการนำชิ้นงานของชุมชนนำมาใช้ให้เกิดคุณค่า จึงออกแบบโดยใช้ผ้าพื้นเมืองประจำท้องถิ่น เพื่อสื่อถึงลักษณะและอัตลักษณ์ผ้าของท้องถิ่นในชุมชนบ้านชีทวน (นารี ธาณี, 2561)

การสร้างสรรค์ในครั้งนี้ต้องการสร้างสรรค์การแสดงทางศิลปะอย่างอิสระ จึงกำหนดให้สามารถเปลี่ยนสีผ้าถุง ลายผ้าสไบ แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าพื้นเมืองชุมชนบ้านชีทวน เนื่องจากลายผ้าหรือ สีผ้าที่ใช้ในการแสดงหรือบันทึกในรูปแบบวิจัยไม่มีจำหน่ายในตลาดทั่วไป เพราะทอและตัดเย็บใหม่ทั้งหมด หากผู้ที่ต้องการนำการแสดงสามารถปรับให้มีการแต่งกายได้แต่ต้องมีความเหมาะสม โดยการแต่งกายของนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” มีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของชัยณรงค์ ต้นสุข ได้ศึกษานาฏยประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

พบว่าการแต่งกายของฟ้อนแม่บทอีสาน นักแสดงหญิง นุ่งผ้าถุงมีเชิงยาวกรอมเท้า ห่มผ้าสไบเฉียง เก้าอี้มัดดอกไม้ และสวมเครื่องประดับเงิน ดังภาพประกอบ (ชัยณรงค์ ต้นสุข, 2549)

ภาพที่ 2 การแต่งกายชุด “วาดฟ้อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา”
ที่มา: ผู้วิจัย

4. การออกแบบอุปกรณ์การแสดง

สร้างสรรค์จากการสัมภาษณ์นายจำปา โทนทัย ถึงอัตลักษณ์ของฟ้อนบายศรีชั้นหมากเบ็ง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ซึ่งเป็นฝีมือการทำพานไม้โดยนายจำปา โทนไทย ช่างผู้มีฝีมือในการทำงานหัตถศิลป์ของตำบลชีทวน โดยจัดทำจำนวน 9 พาน เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงในการแสดงชุด “วาดฟ้อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” ซึ่งฟ้อนบายศรีชั้นหมากเบ็งถือเป็นสัญลักษณ์ในการน้อมสักการะพระพุทธรูปพิเศษ อีกทั้งเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และประชาชน ผู้วิจัยจึงนำมาเพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังภาพต่อไปนี้ (จำปา โทนทัย, 2561)

ภาพที่ 3 พานบายศรีชั้นหมากเบ็ง
 ที่มา: ผู้วิจัย

5. การคัดเลือกนักแสดง

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ชุด “ชาติพอนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” ผู้วิจัยคัดเลือกนักแสดงที่เป็นผู้หญิงที่มีความสูง และสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน มีความสามารถและทักษะทางด้านนาฏศิลป์ เนื่องจากการแสดงจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของการรำตีบท การใช้อุปกรณ์ การจดจำกระบวนท่ารำ การแปรแถว เพื่อต่อการฝึกหัดท่าทางต่าง ๆ อีกทั้งต้องมีความตั้งใจ ขยันในการฝึกซ้อม ซึ่งจะทำให้การแสดงไม่เกิดปัญหา อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความฉลาดในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

6. โอกาสที่ใช้แสดง

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ชุด “ชาติพอนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” เป็นการแสดงที่มีความอ่อนช้อย เป็นการแสดงเพื่อการสักการบูชาด้วยความอ่อนน้อมอย่างสูง ในพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูป พระคู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านชีทวน ควรใช้แสดงในงานเทศกาลสมโภชพระพุทธรูปพิเศษ และในงานมงคลทั่วไป อีกทั้งสามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานอีกด้วย

ภาพที่ 4 นักแสดง “วาดฟ้อนบายศรี กราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” แสดงในงานพิธีบายศรีสงฆ์ ปัดทอง
สักการะหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ และบุญมหาชาติประจำปี 2562 ณ วัดทุ่งศรีไค บ้านชีทวน ตำบล
ชีทวน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 19-20 เมษายน 2562
ที่มา: ผู้วิจัย

7. การออกแบบรูปแบบการแสดง

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องหัวข้อแนวคิดการสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ชุด “วาดฟ้อนบายศรี กราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” การประดิษฐ์ท่าฟ้อนได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางสร้างสรรค์รูปแบบการแสดง และได้รูปแบบในการจัดการแสดงในแต่ละช่วง โดยมีรูปแบบการแสดงดังนี้

ช่วงที่ 1 การแสดงเริ่มด้วยผู้แสดงถือพานบายศรีชั้นหมากเบ็งออกจากเวทีทั้ง 2 ข้าง โดยผู้แสดงแบ่งฝั่งซ้ายและขวาของเวที โดยใช้ท่าฟ้อนหรือที่เรียกว่า “ท่าออก” การแสดงช่วงนี้เป็นการเปิดตัวนักแสดงด้วยการฟ้อนออกมาทั้ง 2 ข้าง

ช่วงที่ 2 ใช้การวาดฟ้อนตีบทประกอบเนื้อเรื่อง ซึ่งจะสื่อถึงผู้นำพานบายศรีมารำถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธรูปพิเศษ ดังเนื้อเรื่อง “ศรี ศรี สิทธิพระพร วาดฟ้อนบายศรี กราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษ อเนกเตโช ชัยมงคลเส ศาสตะเภทอาคม ขุนบรมปูนแต่งแล้ว ให้เป็นแก้วค่าเมือง ว่าสาธุ สาธุ สาธุเด้อ ปวงข้าตบแต่งเครื่อง ประดับกลิ่นมาลาหอม ปวงข้าอมยอนพ ชั้นหมากเบ็งถวายตั้ง จุมจิ้งจอกอย่าไรล้ำ ยอหัตถากัมกรบาท่าน กวยแขนบรรณาการ ฟ้อนหวาน ๆ กราบไหว้ สลวยไท้ให้เหลื่อมนา”

ช่วงที่ 3 เป็นช่วงฟ้อนเพื่อรำถวาย เพื่อเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธรูปพิเศษ โดยผู้แสดงถือพานบายศรีชั้นหมากเบ็งประกอบกรำ และการแปรแถวเพื่อให้การแสดงมีความน่าสนใจมากขึ้น

8. การออกแบบท่าฟ้อนและกระบวนท่าฟ้อน

การสร้างสรรค่านาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน ชุด “วาดฟ้อนบายศรี กราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” ในบริบทวัฒนธรรม มีลักษณะท่าฟ้อนจากกระบวนท่ารำจินตนาการมาจากการสักการบูชาด้วยความอ่อนน้อมอย่างสูง ในพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ พระคู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านชีทวน ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้าในศาสนาพุทธ ซึ่งท่าฟ้อนที่ปรากฏในการแสดงผู้วิจัยสร้างสรรคจากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการฟ้อนเกี่ยวของหมอลำกลอนแล้วเลือกนำมาปรับให้เข้ากับการแสดง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิรัตน์ ภูแก้ว ซึ่งศึกษาการฟ้อนเกี่ยวของหมอลำกลอนวาดอุบลราชธานี พบว่า การฟ้อนเกี่ยวของหมอลำกลอนเลียนแบบและดัดแปลงจากท่าทางในประเพณีเล่นสาว ท่าฟ้อนสื่อถึงการหยอกเย้าของชาย

และหญิงตามความหมายของกลอนเกี้ยว ท่าพ่อนเกี้ยวจึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการพ่อนและการพ่อนเกี้ยวพาราสีโดยถ่ายทอดผ่านหมอลำกลอน มีการศึกษาจำนวน 9 กระบวนท่า คือ ท่าวาดมือ ท่าจกเปิด ท่าบัวคว่ำบัวหงาย ท่าจกปิด ท่าเกี้ยวล่าง ท่าบัวคว่ำบัวหงายสลับมือ ท่าวาดมือป้องข้าง ท่ายกไหล่และท่าวาดมือพรมนิ้วหลอก โดยผู้วิจัยเลือกแนวคิดนี้มาสร้างท่าวาดพ่อนเพียงบางท่า โดยเลือกจากลักษณะท่าพ่อนมีความเป็นอิสระสูง ไม่มีข้อกำหนดตายตัว ผู้พ่อนสามารถพ่อนได้ตามความพึงพอใจซึ่งขึ้นอยู่กับปฏิภาณไหวพริบของผู้พ่อน ลักษณะเฉพาะของท่าพ่อน คือ การหย่อน การโยน การยกไหล่ และการถักเท้า จังหวะของการพ่อนเป็นการสะบัดตัวขึ้น ตามทำนองของแคนการพ่อนเกี้ยวของหมอลำกลอนวาดอุบลราชธานี เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของบรรพชนอีสานที่สามารถถ่ายทอดความรักและอารมณ์ความรู้สึกในรูปแบบนาฏยศิลป์พื้นบ้านอีสาน (สิทธิรัตน์ ภูแก้ว, 2550)

ภาพที่ 6 การออกแบบท่าพ่อนและกระบวนท่าพ่อน

ที่มา: ผู้วิจัย

9. การออกแบบลีลาท่าพ่อน

ลีลาท่าพ่อนของนักแสดงชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” บ่งบอกได้ถึงเอกลักษณ์ของการพ่อนอีสานได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการพ่อน มีการใช้ลีลาในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย คือ ลีลาการส่ายสะโพก ทั้งสะโพก มีลีลาการพรมนิ้ว ซึ่งเป็นลีลาการใช้นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางกระดิก เมื่อมีการตั้งวงจะมีการวาดมือ วาดแขนในกระบวนท่ารำ ซึ่งลีลาการวาดลำแขนที่อยู่ในระดับอิสระ แต่ได้สัดส่วนที่สมดุลกับท่าพ่อน ลีลาการเขย่งเท้าข้างหนึ่งจะสัมพันธ์ กับการทิ้งสะโพกลงข้างหนึ่ง โดยถ้าใช้เท้าขวาเขย่ง จะทิ้งน้ำหนักลงสะโพกซ้าย ลีลาการย่อเท้าลำเพลินผู้แสดงจะต้องย่อเต็มเท้า ถ่ายน้ำหนักซ้าย ขวา พร้อมกับบิดเข้าคู่กัน ทั้งสะโพกตามเท้าข้างที่ย่ำ การออกแบบลีลาท่าพ่อนเป็นการพ่อนรำให้เห็นถึงความประณีต อ่อนหวาน นุ่มนวล ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดและทฤษฎีของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ เกี่ยวกับการกำหนดคุณลักษณะของการพ่อนรำ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547)

10. การออกแบบแปรแถว

การกำหนดทิศทาง 4 ทิศ เพื่อให้นักแสดงรู้ทิศทางการแสดง คือ ด้านหน้าเวที ด้านหลังเวที ด้านซ้ายเวทีและด้านขวาเวทีของผู้แสดง การแปรแถวสำหรับการแสดงชุดนี้ โดยรูปแบบของแต่ละแถว ประกอบด้วย แถวปากพญานหรือรูปตัววี มีลักษณะเปิดกว้าง ผู้ชมจะมองเห็นนักแสดงทุกคน โดยแถวนี้ในบางครั้งมีทั้งยืนคู่หรือยืนเดี่ยว แถวตอนคู่ มีลักษณะ 2 แถวยาวลงไป ผู้แสดงแต่ละคนห่างกันในระดับหนึ่งช่วงแขน แต่ละคู่ต้องตรงกัน ในรูปแถวนี้ผู้ชมจะเห็นความสวยงามเมื่อนักแสดงวาดลำแขนทั้งสองข้างสวนกัน เพราะจะเห็นความพร้อมเพรียงได้ชัดเจน แถววีความีลักษณะ คือ นักแสดงคนที่ 1 ยืนที่จุดกึ่งกลางเวที

ด้านหน้า นักแสดงทั้งฝั่งชายและขวยยืนลดหลั่นกันออกไปด้านข้าง ผู้แสดงรูปแบบแถวนี้ผู้ชมจะเห็นนักแสดงทุกคน และจะเห็นความสวยงามเมื่อนักแสดงหมุนตัวพร้อมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิจัยของนิศาตร์นึ่งสิงห์บุราณ ศึกษาวิทยานิพนธ์ชุด : ตำนานพ่อนมาลัยข้าวตอก พบว่า การแปรแถวหลักในนาฏยประดิษฐ์ของไทย ได้แก่ แถวหน้ากระดานชนวน แถวหน้ากระดาน ทแยงมุม แถวตอนเดียว แถวตอนคู่แถวยืนปากผายหรือปากพนัง วงกลมชั้นเดียว สำหรับการแปรแถวขบวนนั้น ได้แก่ การเดินหน้า ถอยหลัง การเดินตามกัน การเดินสวนกัน การเดินสลับกัน และ การเดินเข้าออกศูนย์กลาง เป็นต้น (นิศาตร์นึ่ง สิงห์บุราณ, 2556)

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามความพึงพอใจในการรับชมนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด “วาดพ่อนบายศรีกราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” จัดแสดงเมื่อ วันที่ 19 เมษายน 2562 ณ วัดทุ่งศรีวไล บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี มีผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้ชม พบว่า แบบสอบถามส่วนที่ 1 ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศชายร้อยละ 2 เพศหญิงร้อยละ 74 สถานะ นักศึกษาร้อยละ 5 ประชาชนทั่วไปร้อยละ 81 อื่นๆ ร้อยละ 14 ภูมิลำเนา จังหวัดอุบลราชธานีร้อยละ 100 วุฒิก่อนศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 58 ปริญญาตรีร้อยละ 21 สูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 21 อายุต่ำกว่า 20 ปีร้อยละ 2 อายุ 20-40 ปีร้อยละ 7 อายุ 40 ปีขึ้นไปร้อยละ 91

ความพึงพอใจต่อการจัดการแสดง มีเนื้อหาของการจัดการแสดงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ชื่อชุดการแสดง “วาดพ่อนบายศรีกราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา”เหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.67 ระดับ ดีมาก ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับดีมาก ความเหมาะสมของระยะเวลาในการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.51 ระดับดีมาก ความเหมาะสมของช่วงเวลาจัดการแสดงสอดคล้องกับกำหนดการจัดการจัดงาน ค่าเฉลี่ย 4.30 ระดับดี การจัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรมการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.42 ระดับดี ผลรวมของการจัดการแสดงมีค่าเฉลี่ย รวม 4.50 อยู่ในระดับดีมาก

ด้านองค์ประกอบทางการแสดง มีการแสดงมีรูปแบบการแสดงที่น่าสนใจ ค่าเฉลี่ย 4.65 ระดับดีมาก ความสามารถของนักแสดงในการถ่ายทอดการแสดงค่าเฉลี่ย 4.74 ระดับดีมาก การแต่งกายมีความเหมาะสมกับการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับดีมาก อุปกรณ์ประกอบการแสดงมีความเหมาะสมกับการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.58 ระดับดีมาก บทร้องและเพลงประกอบการแสดงมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.58 ระดับดีมาก กระบวนท่ารำมีความสวย ค่าเฉลี่ย 4.74 ระดับดีมาก ผลรวมของการประเมินด้านองค์ประกอบทางการแสดงมีค่าเฉลี่ย รวม 4.65 อยู่ในระดับดีมาก

ด้านคุณภาพการจัดการแสดง ผู้ประเมินได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการรับชมการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.53 ระดับดีมาก สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการรับชมการแสดงนี้ไปใช้ในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับดีมาก สิ่งที่ได้รับจากการรับชมการแสดงครั้งนี้ตรงตามความคาดหวังของท่าน ค่าเฉลี่ย 4.49 ระดับดี การแสดงมีความเหมาะสมกับงานบายศรีพระพุทธรูปพิเศษ ค่าเฉลี่ย 4.58 ระดับดีมาก ประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการรับชมการแสดง ค่าเฉลี่ย 4.40 ระดับดี ผลรวมของการประเมินด้านคุณภาพการจัดการแสดงค่าเฉลี่ย รวม 4.52 อยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” เผยแพร่โดยการประชาสัมพันธ์และจัดแสดงให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ชุมชนตำบลชีทวน ดำเนินการผ่านคณะกรรมการชุมชน และทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกระบวนกรแสดง ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบबारมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” ให้กับเยาวชนหรือนักเรียนโรงเรียนในพื้นที่ชุมชนตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน

จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น เทศกาล หรืองานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สอดคล้องกับแนวความคิดการพัฒนาชุมชนในรูปแบบการให้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Activities) และการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความเชื่อมั่น ไว้วางใจ (Trust) ด้วยความเข้าใจ เข้าถึง มีส่วนร่วมและเป็นศูนย์กลางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชุมชน ตามแนวคิดในการนำศิลปะใส่ไว้ในตัวคนเพื่อความยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของอาจารย์ รุ่งเจริญ ได้สร้างสรรค์การแสดงจากเอกลักษณ์พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้แก่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดสุพรรณบุรีได้ “เพลงอีแซว” สามารถนำมาสร้างสรรค์ โดยการจัดการองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ ให้สามารถเข้ามามีบทบาทช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างระบบที่ยั่งยืน (อาจารย์ รุ่งเจริญ, 2556)

การที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่บ้านชีทวน จึงจำเป็นต้องมีการสืบทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ของชาวบ้านชีทวน การใช้กุศโลบายอันแยบยล เช่น การใช้ศิลปะการแสดงถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ด้านวัฒนธรรมสู่กลุ่มเยาวชน ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้และสืบทอด วิถีวัฒนธรรมของชุมชน และเผยแพร่เรื่องราวของประเพณีปิตุบทของพระพุทธรูปพิเศษคู่คนในชุมชนรุ่นใหม่ และนักท่องเที่ยวผ่านศิลปะการแสดงได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. องค์ความรู้ที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สามารถเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” ในบริบทวัฒนธรรมได้
2. สามารถเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน สำหรับผู้ที่สนใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ชุดต่อไป
3. ชาวบ้านชีทวน ตำบลชีทวนอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ควรนำผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นเมือง ชุด “วาดพ่อนบายศรี กราบบารมีพระพุทธรูปพิเศษเฮา” ในบริบทวัฒนธรรม จัดแสดงในเทศกาลงานบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปพิเศษ ซึ่งจัดขึ้นในทุก ๆ ปี และจัดแสดงในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้รู้จัก วัดทุ่งศรีวิไล และตำบลชีทวนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จำปา โทนทัย. (2561, 3 พฤศจิกายน). ช่างทำพานไม้ชั้นหมากเบ็ง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 บ้านหนองฮี หนองแคน ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. *สัมภาษณ์*.
- ชัยณรงค์ ต้นสุข. (2549). *นาฏยประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2562, 29 พฤศจิกายน). ศาสตราจารย์วิจัยแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*.
- นารี ธานี. (2561, 3 พฤศจิกายน). ช่างทอผ้าชุมชนบ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. *สัมภาษณ์*.

- นิศารัตน์ สิงห์บุราณ. (2556). นาฏยประดิษฐ์ชุด: ตำนานพ่อนมาลัยข้าวตอก. (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรม
ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- ปวิพล คุณมี. (2562, 9 กุมภาพันธ์). ผู้ออกแบบเพลงประกอบดนตรี นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *สัมภาษณ์*.
- พระครูสุนทรสุตกิจ. (2562, 9 มีนาคม). เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีวิไลทวน ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัด
อุบลราชธานี. *สัมภาษณ์*.
- พิชิต ทองชิน. (2562, 1 เมษายน). ผู้แต่งบทร้องประกอบการแสดง อาจารย์พิเศษสาขาวิชานาฏศิลป์และ
การละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *สัมภาษณ์*.
- สิทธิรัตน์ ภูแก้ว. (2550). การพ้องเกี่ยวของหมอลำกลอน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- อาจารย์ รุ่งเจริญ. (2556). การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมประจำจังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย).